

## Madžarska grana Divalda

O životu prvog osječkog svjetovnog tiskara Ivana Martina Divalda prije njegovog dolaska u Osijek znademo do sada vrlo malo. Ne znamo ni gdje se rodio, niti gdje je sve boravio prije nego je došao u Osijek. Iz osječkih matica vidimo, da se rodio oko g. 1743. i da se s prvom ženom Anom Marijom nije vjenčao u Osijeku, a iz njegove molbe za tiskarsku koncesiju, da je prije 9. VIII. 1775. bio podrug godine faktorom u tiskari Katarine udove Lander u Budimu.

Nisu nam stoga poznati ni njegovi rodbinski odnosi, ali se ne će moći prijeći preko toga, da je u Madžarskoj, odakle je on došao, postojala i druga loza Divalda, te je i ova imala veze s tiskarstvom i knjigom.

U madžarskim leksikonima Pallas (A Pallas Nagy Lexikona, V. svezak, Budapest, 1893.) i Révai (Révai Nagy Leksikona, V. svez., Budapest, 1912.) doneseni su životopisi trojice madžarskih Divalda.

Prvi od njih *Adolf Divald*, šumarski stručnjak i stručni šumarski pisac rodio se 1. VI. 1828. u Bansknoj Ščavnici, u Slovačkoj, kao sin državnog šumarnika. Kao državni šumarnik u Ščavnici osnovao je g. 1862. madžarski šumarski list »Erdészeti lapok« (Šumarski list) kao prvi početak madžarske šumarske literature, ali je radi sukoba s njemačkim apsolutizmom istupio iz državne službe i neko vrijeme bio šumarnikom kod vlastelinstva grofa Eltza u Vukovaru. Vrativši se u Madžarsku bio je do g. 1872. kao ministarski savjetnik na čelu erarskih šumskih poslova, a nakon toga generalni direktor dioničkog društva, osnovanog za iskorištavanje slavonskih erarskih šuma. G. 1864. izabran je za dopisnog člana madžarske akademije znanosti, a dobio je i plemstvo s predikatom »od Berenča«. Napisao je čitavi niz šumarskih stručnih članaka i knjiga na madžarskom i njemačkom jeziku.

Njegov mlađi brat *Karlo Divald* rodio se u Ščavnici 2. XI. 1830. Bio je ljekarnik, ali se poslije počeo baviti fotografijom, te je g. 1878. osnovao u Prešovu prvi madžarski umjetnički fotografski (fototipijski) zavod, kojega je centralu doskora preselio u Budimpeštu. Na polju fototipijskog umjetnog obrta spada on među prve madžarske pionire.

Treći od njih *Kornel Divald*, pisac povijesti umjetnosti, rodio se 21. V. 1872. u Prešovu (kao sin Karla Divalda?). Nakon studiranja medicine i filozofije bavio se poviješću madžarske umjetnosti, napose s umjetnošću tadanjih sjevernih madžarskih krajeva, pobijajući, da je ona potpuno inozemnog značaja. Izdao je i djela »Gotski krilni oltari u Madžarskoj«, »Umjetnost Budimpešte prije osvajanja po Turcima«, »Umjetnost Venecije u XVI. stoljeću«, »Vodič kroz muzej u Banjskoj Bistrici«. Pisao je i beletristička djela, te bio članom madžarske akademije znanosti.

Zanimljivo je, da je ova mađarska grana Divalda imala veza i s našim krajevima, a i s Osijekom. Prema mađarskim leksikonima bio je Adolf Divald neko vrijeme šumarnik vukovarskog vlastelinstva, ali on je kao takav i pisao o našim šumskim pitanjima. G. 1864. izašla je u osječkoj tiskari Karl Lehmann i drug na njemačkom jeziku njegova knjižica pod dugim naslovom »Što bi trebalo učiniti, da se šumsko gospodarstvo u Hrvatskoj i Slavoniji u državnogospodarskom interesu zemlje dovede do procvata. Sastavljeno po nalogu grofa Eltza po grofovskom Eltzovskom šumarniku Adolfu Divaldu.«

U knjižici pobija Divald optužbu Hrvatsko-slavonskog namjesništva, da ne uništavaju u Hrvatskoj i Slavoniji šume samo seljaci, već i mnoga vlastelinstva, dokazujući brigu vukovarskog vlastelinstva za njegove šume. Podjedno optužuje on, da su državne šume, a napose šume u Granici, na nižem stupnju nego li šume privatnih veleposjednika. Divald predlaže i mjere za ozdravljenje našeg šumarstva. Imao je dakle aktivnog udjela u počecima jačeg razmaha našeg gospodarskog života i u počecima razvitka naše gospodarske štampe. Svakako je kod toga njegova uloga bila za nas pozitivnija, nego li kasnije, kad je postao generalni direktor peštanskog dioničkog društva za iskorištavanje slavonskih erarskih šuma.

Uz ove mađarske Divalde spominje Révai leksikon ukratko u nekoliko redaka kao posebnu skupinu *osječku* tiskarsku porodicu Divald, nabrojajući sve njezine predstavnike: Ivana Martina, Martina Vjekoslava, udovu Juliju i Karla, te preuzimanje tiskare po Karlu Lehmanu. Podaci su posve točni, osnivaju se očito na istraživanjima hrvatskih pisaca.

Treba nadalje dodati, da se iz mađarskih i slovačkih adresara vidi, da je još pred drugi svjetski rat u Prešovu postojao »Divald, grafički umjetnički zavod«, koji je radio sa 18 HP i 60 radnika. Divalda bilo je i u Bratislavi, Alfred Divald bio je poslovnim ravnateljem »Athenaeuma«, izdavačkog i tiskarskog zavoda u Budimpešti, a Divald Dezsö grafičkim poduzetnikom u Budimpešti.

Da su mađarski Divaldi u rodbinskoj vezi s osječkim, moglo bi se zaključiti ne samo iz istovjetnosti prezimena, već i iz sličnosti struke. Točan odgovor mogla bi nam dati samo rodoslovna istraživanja podrijetla mađarskih Divalda.

*Dr. K. Firingier.*